

MODIFIKÁCIE PREJEDNACIEHO PRINCÍPU V SPOROCH O ZRUŠENIE A VYPORIADANIE PODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA A O VYPORIADANIE BEZPODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA MANŽELOV

ALEXANDRA LÖWY, VIKTÓRIA KOEVEKOVÁ

Abstract: **Modifications to the Principle of Party Presentation in Civil Disputes Concerning the Dissolution and Settlement of Joint Ownership and the Settlement of Matrimonial Property**

This paper addresses the challenges associated with the implementation of the principle of party presentation and other related procedural principles, which generally limit both the parties to the case and the court in the process of building the factual basis for a decision on the merits. The possibility of consistent application of the relevant principles of civil litigation will be examined in proceedings for the dissolution and settlement of co-ownership and the settlement of matrimonial property, which are unique to the fact that the court is bound by the substantive provisions of the Civil Code in the process of adopting a decision on the merits. The purpose of this paper is to provide answers to the practical dilemmas outlined above on the basis of the *de lege lata* provisions of the Code of Civil contentious proceedings.

Keywords: the code of the civil contentious proceedings; litigation; the principle of party presentation; burden of proof; evidence; co-ownership

Kľúčové slová: civilný sporový poriadok; sporové konanie; prejednací princíp; dôkazné bremeno; dokazovanie; spoluvlastníctvo

DOI: 10.14712/23366478.2025.680

ÚVOD

V máji 2025 uplynulo 10 rokov od prijatia nového procesného predpisu normujúceho matériu sporového konania – Civilného sporového poriadku¹ – v podmienkach Slovenskej republiky, ktorý podstatne zmenil pravidlá sporových konaní. Napriek tomu, že účinnosť nadobudol Civilný sporový poriadok (a ďalšie z trojice „nových“ procesných kódexov)² až o rok neskôr,³ odborné debaty a dilemy na podklade novej právnej úpravy začali do popredia vystupovať takmer okamžite, a v procese aplikácie vznikali a stále pribúdajú rôznorodé aplikačné výzvy, s ktorými sa teória a prax procesného práva priebežne vysporadúva. Tento stav nemožno považovať za

¹ Zákon č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok (ďalej len „Civilný sporový poriadok“ alebo „CSP“).

² Zákon č. 161/2015 Z.z. Civilný mimosporový poriadok; a zákon č. 162/2015 Z.z. Správny súdny poriadok.

³ Účinnosť nadobudli 1. júla 2016.

prekvapujúci, keďže nová právna úprava nahradila desiatky rokov účinný, praxou zažívaný procesný predpis – Občiansky súdny poriadok z roku 1963,⁴ ktorý bol vzhľadom na spoločnú históriu štátov civilnoprocesnou normou Slovenskej a Českej republiky, k jeho nahradeniu doposiaľ došlo len na Slovensku a v Českej republike je naďalej účinnou normou civilného procesu.⁵ Ako sa hovorí, zvyk je železná košeľ, preto aj prispôsobovanie sa modernému poňatiu procesných sporových pravidiel, si vyžadovalo nielen ochotu a čas, ale aj určitú dávku odvahy a čistej akceptácie nového právneho stavu po mnohých rokoch aplikácie a interpretácie OSP. V procese akceptácie nového právneho stavu odbornou verejnosťou sa prirodzene objavovali rôznorodé subjektívne názory k správnosti novej koncepcie sporového konania. Nevyhnutnosť rekodifikácie procesného práva v podmienkach Slovenskej republiky však ťažko možno spochybniť, nová úprava zohľadnila požiadavky modernej doby⁶ a, ako deklaruje dôvodová správa,⁷ zaviedla také procesné inštitúty, ktoré umožňujú priblížiť sa k ideálu rýchlej spravodlivosti odzrkadľujúcej sa v kvalitných súdnych rozhodnutiach, to však za splnenia predpokladu príkladného prístupu nielen súdu pri výkone súdnej moci, ale najmä sporových strán k bremenám, ktoré ich v konaní zaťažujú.

Autorky sa v predkladanom texte zaoberajú uplatňovaním prejednávacieho princípu, ktorý podľa ich názoru v praxi naráža na vlastné limity v konaniach vedených na podklade žalôb podľa § 137 písm. b)⁸ CSP, konkrétne v konaní o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva, či konaní o vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov, charakterizovaných viazanosťou súdu hmotnoprávnou úpravou. Naznačený aplikačný problém pri prejednávaní a rozhodovaní týchto sporov úzko súvisí so striktným nastavením prejednávacieho princípu (a ďalších, s ním súvisiacich princípov), ktoré limitujú dôkaznú iniciatívu súdu na minimum, a naopak, vysokú mieru zodpovednosti za výsledok konania rešpektujúc rozdelenie dôkazného bremena v kontradiktórne nastavenom spore,kladú na sporové strany. Je preto prirodzene problematickým jav, kedy procesná úprava bráni súdu „vyšetriť“ skutkový hmotnoprávny stav, na druhej strane hmotné právo zaväzuje súd neodchýliť sa pri rozhodovaní od tam definovaných pravidiel. Súd je týmto odkázaný na procesnú aktivitu sporových strán s možnosťou rozumného využitia oprávnení materiálneho vedenia sporu. Autorky si preto ako výskumnú hypotézu stanovili overiť, či uplatňovanie prejednávacieho princípu bráni vecne správne meritórnemu rozhodnutiu v konaniach o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva a o vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov.

⁴ Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok (ďalej len „Občiansky súdny poriadok“ alebo „OSP“).

⁵ K úvahám o potrebe rekodifikácie civilného procesu v Českej republike pozri napr. ZAHRAVNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeňek, 2017, s. 244 a nasl., ktorá vyzdvihuje potrebu takých legislatívnych pravidiel, ktoré budú efektívne slúžiť k realizácii hmotného práva a poukazuje na nevyhnutnosť posilnenia významu prvoinštančného konania a posilnenia zodpovednosti strán sporu.

⁶ Uvedený aspekt bol vytýkaný OSP, a síce, že tento predpis prestal spĺňať požiadavky modernej doby, čo následne viedlo k rekodifikácii. Pozri ŠTEVČEK, M. – MALÁ, D. The Re-Codification of the Slovak Civil Procedure Code with a Special Emphasis on Remedial Measures. *International and Comparative Law Review*. 2013, Vol. 13, No. 1, s. 121–135.

⁷ Pozri Dôvodovú správu k návrhu Civilného sporového poriadku.

⁸ Žaloby o nároku na usporiadanie práv a povinností strán, ak určitý spôsob usporiadania vzťahu medzi stranami vyplýva z osobitného predpisu.

K overeniu nastolenej hypotézy autorky dôkladne zanalyzovali procesné aspekty so zohľadnením hmotnoprávneho rámca zaväzujúceho civilný súd, prihládajúc na aplikačnú prax súdov, vychádzajúc predovšetkým z analýzy stavu *de lege lata* úpravy CSP. Cieľom príspevku je tak poskytnutie odpovedí na načrtnuté aplikačné výzvy, a to na podklade *de lege lata* úpravy. Je pritom zrejmé, že osobitosti týchto konaní vyvolávajú otázky a diskusie v odborných kruhoch a na stránkach periodík aj v Českej republike, o čom svedčia aj viaceré publikované príspevky z danej oblasti.⁹ V Českej republike ale skôr ako modifikácie prejednávacieho princípu rezonuje otázka náhrady trov v tomto type konaní.¹⁰

1. OSOBITOSTI KONANÍ PODĽA § 137 PÍSM. B) CSP

Sporové konania spravujúce sa právnou úpravou Civilného sporového poriadku sú na elementárnej úrovni charakterizované prítomnosťou „sporu“ medzi žalujúcou a žalovanou stranou. Spor medzi stranami má svoj pôvod v hmotnoprávnom vzťahu¹¹ a úmyslom žalobcu pri iniciovaní konania pred civilným súdom je dosiahnuť judikovanie jeho práva voči žalovanému. Na to nadväzujúcou úlohou civilného súdu je poskytnúť rýchlu, efektívnu a spravodlivú ochranu právam a právom chráneným záujmom sporiacich sa strán vo forme meritórneho rozsudku záväzne upravujúceho vzťahy medzi stranami sporu. Pravidelným výsledkom sporového konania je deklaratórny rozsudok, uvedený záver však neplatí bezvýnimočne, a nami skúmané konania predstavujú výnimku, výsledkom týchto konaní je konštitutívny rozsudok. Skúmané konania vykazujú badateľné špecifiká v porovnaní s „klasickou“ žalobou na plnenie. Domnievame sa, že napriek obdobnému spoločenskému významu analyzovaných konaní s konaniami na splnenie povinnosti, je práve viazanosť súdu hmotným právom v týchto konaniach determinantom podnecujúcim úvahy o odlišnom prístupe k procesu budovania skutkového základu rozhodnutia. Viazanosť súdu hmotným právom je prirodzene daná v každom konaní a procesne sa viaže na právne posúdenie veci súdom, avšak ne/možnosť odchyliť sa v rozhodovaní od hmotným právom ideálne predpokladaného výsledku, bude tým prvkom, ktorý podľa názoru autoriek odlišuje „štandardné“ sporové konania od konaní o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva, či vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Totiž, ak hmotné právo normuje veriteľsko-dlžnícke vzťahy a stanovuje, komu, za akých skutkových okolností patrí právo na plnenie (dlžník nesplnil riadne a včas, veriteľovi prináleží právo na

⁹ K tomu porovnajte napr. GONDEKOVÁ, Š. Vázanosť soudu žalobním návrhem při zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví. *Bulletin advokacie*. 2016, roč. 46, č. 7–8, s. 39–43; KRÁLÍK, M. Nové procesní přístupy k vypořádání společného jmění manželů zákaz reformace *in peius*. *Bulletin advokacie*. 2023, roč. 53, č. 6, s. 31–34.

¹⁰ K tomu porovnajte LAVICKÝ, P. – DOBROVOLNÁ, E. – DVOŘÁK, B. – PULKRÁBEK, Z. Abrakadabra, iudicium duplex! Aneb o náhradě nákladů řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2024, roč. 32, č. 1, s. 9–37; PŠENÍČKA, J. Náhrada nákladů v řízeních povahy iudicium duplex: nástin budoucího vývoje ve světle stanoviska Ústavního soudu. *Soudní rozhledy*. 2024, roč. 20, č. 1, s. 8 a nasl.

¹¹ Pozn.: prirodzene, uvedené tvrdenie naráža na limity, ak výsledkom rozhodovania súdu je konštatovanie nedostatku vecnej legitímácie.

plnenie), tento ideál hmotného práva sa nemusí vždy nevyhnutne pretaviť do výsledku súdneho konania, a výsledok súdenia sa môže byť dokonca v zrejmom rozpore s hmotným právom (napr. pri rozhodnutí sporu kontumačným rozsudkom), avšak uvedené nastane z dôvodov zapríčinených veriteľom (nedostatočná procesná aktivita, prípadne absolútna pasivita – a na ne naviazaný prejednací princíp, koncentračný princíp, formálna pravda). V rovnakých intenciách však podľa názoru autoriek nemožno uvažovať v analyzovaných konaniach, pretože hmotné právo pri nich zaväzuje súd – nie účastníkov – aby rozhodol podľa tam stanovených kritérií, od ktorých sa nesmie odchýliť. Procesné právo, nech sa aj tvári akokoľvek prísne voči sporiacim sa stranám, nie je spôsobilé prelomiť zákonodarcom nastavené hmotnoprávne pravidlá (napríklad pravidlá postupnosti vyporiadania podielového spoluvlastníctva). Rozdielnosť vo vnímaní konaní na splnenie povinnosti (kde podstatnú rolu zohráva aktivita účastníkov, ktorí sa „bijú o svoju pravdu“) a konaní o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva (kde 1. primárny záujem sporiacich sa strán je rovnaký – dosiahnuť vyporiadanie spoluvlastníctva, 2. môže nastať jav, kedy účastníci – domnievajúci sa, že nemusia – nepreukazujú potrebnú mieru aktivity a súčinnosti súdu, napriek tomu súd musí zisťovať skutkový stav aj nad rámec tvrdení účastníkov), priviedla autorky k úvahám nad udržateľnosťou aktuálneho nastavenia procesných pravidiel sporových konaní podľa CSP aj v konaniach o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva, či konaniach o vyporiadanie BSM. Úvahy nad vyššou mierou ingerencie do procesu zisťovania podstatných a rozhodujúcich skutkových okolností nie sú doménou slovenskej procesualistiky, vnímanie tohto aspektu jasne badať aj v českom právnom prostredí. Napríklad, Winterová poukazuje na spory, ktorých výsledkom je konštitutívny rozsudok, kde sa zamýšľa nad tým, či takéto konania nemajú byť zaradené medzi nesporné. Uvádza, že ak prevažujú znaky sporu, je potrebné zákonnú úpravu prejednacieho charakteru konania zmierniť. Ako príklad uvádza konania, v ktorých má súd upraviť pomery účastníkov v majetkovej sfére, typicky spoluvlastnícke spory, kde z povahy vecí si súd nevystačí s tvrdeniami a preukázaním právne relevantných skutočností, pretože súd sa musí zaoberať účelnosťou riešenia – preto sa procesná zodpovednosť sporových strán nemôže plne uplatniť.¹²

Bez úmyslu neprimerane generalizovať prinášame v kontexte stanovenej výskumnej hypotézy prehľad najvýraznejších osobitostí, ktorých vplyv na proces budovania skutkového základu konečného rozhodnutia sa javí ako zásadný.

Relevantným právnym dôvodom iniciovania konania podľa § 137 písm. b) CSP je oprávnenie súdu rozhodnúť o usporiadaní právnych vzťahov medzi stranami tak, aby súdne rozhodnutie zabezpečilo účelné užívanie majetkových práv k veci tvoriacej predmet podielového alebo bezpodielového spoluvlastníctva. Komentár k CSP v tomto kontexte naznačuje nevyhnutnú potrebu prítomnosti diskrečnej právomoci súdu, ktorá je však limitovaná pravidlami nastavenými hmotnoprávnou úpravou Občianskeho zákonníka.^{13, 14} Žiada sa súčasne dodať, že limitácia je daná aj zákonodarcom nastavenými procesnými pravidlami.

¹² WINTEROVÁ, A. *O nové pojetí civilního procesu: soubor statí*. Praha: Karolinum. 2006, s. 66–67.

¹³ Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník (ďalej len „Občiansky zákonník“ alebo „OZ“).

¹⁴ Pozri TOMAŠOVIČ, M. § 137 Obsah žaloby. In: ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilný sporový poriadok: komentár*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 544.

Azda najvýraznejšie špecifikum predstavuje oprávnenie súdu prekročiť žalobcom formulovaný žalobný petit, čím súd prelamuje zásadu *ne ultra petitum*.¹⁵ Vzhľadom na viazanosť hmotným právom súd nie je a ani nemôže byť absolútne viazaný návrhom žalobcu. Zjednodušene, ak sa žalobca domáha vyporiadania podielového spoluvlastníctva prikázaním veci do jeho výlučného vlastníctva, je povinnosťou súdu, napriek formulácii žalobného petitu, preskúmať možnosť reálneho rozdelenia veci, a ak dospeje k pozitívnemu záveru o možnosti rozdelenia veci, vyporiadať podielové spoluvlastníctvo rozdelením, pretože takýto postup „diktuje“ súdu hmotné právo (súd je viazaný postupnosťou vyporiadania podľa OZ). Už vyššie naznačené predznamenať, že dôkazná iniciatíva žalobcu bude zrejme pravidelne smerovaná inak, ako „potrebuje“ súd. Kým skutkové tvrdenia a dôkazné návrhy žalobcu budú smerovať k prikázaniu veci do jeho výlučného vlastníctva, súd sa potrebuje vysporiadať s hmotným právom uprednostňovaným spôsobom vyporiadania – možnosťou reálneho rozdelenia veci, a k tomuto spôsobu vyporiadania prirodzene potrebuje smerovať dokazovanie. Uvedený algoritmus obdobne platí aj k ďalším spôsobom vyporiadania. Polemicky sa podľa názoru autoriek možno v analyzovaných konaniach stavať k budovaniu skutkového základu rozhodnutia z nesporných tvrdení strán (či už ide o nepopreté¹⁶ alebo zhodné tvrdenia strán) reflektujúcich na princíp formálnej pravdy, ktorý je typickým moderným prvkom sporového konania. Domnievame sa, že v analyzovaných konaniach sa súd nemôže spoliehať na správnosť tvrdení sporových strán, a bude musieť preskúmať, či skutočne nemožno rozdeliť vec, o ktorej sa strany zhodli, že nie je reálne deliteľná (predmetná otázka nemusí byť zrejímavá na prvý pohľad a môže byť skutkovo zložitou), resp. žalovaný túto skutočnosť nepoprel. Dôvodom týchto úvah je práve povinnosť súdu vyhovieť hmotnoprávnej úprave Občianskeho zákonníka. V praxi však možno badať prístup, kedy tieto spôsoby budovania skutkového základu rozhodnutia súdy nepovažujú za problematické, a využívajú ich.¹⁷

Obdobná situácia, potrebu riešenia ktorej nastolila aplikačná prax, sa objavuje v konaniach o vyporiadanie BSM, čo možno demonštrovať na nasledujúcom príklade. Žalobca do konania predložil znalecký posudok na hodnotu vyporiadať sa majúcej nehnuteľnosti, tento však neustanovuje hodnotu nehnuteľnosti ku momentu vyporiadania BSM s prihliadnutím na stav nehnuteľnosti ku dňu zániku manželstva.¹⁸ Žalovaná manželka síce znalecký posudok spochybňuje, avšak nenavrhne vykonať žiaden iný dôkazný prostriedok na podporu ňou tvrdených skutočností. V zmysle prejednávacieho princípu ostáva súd v tomto procesnom stave odkázaný na skutkové tvrdenia a dôkaznú

¹⁵ K problematike prekročenia *ne ultra petitum* v konaní o vyporiadanie BSM pozri aj WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občianskom právu procesným*. Praha: Univerzita Karlova, 1979, s. 90–91.

¹⁶ Kušníriková poukazuje na sankčný charakter tohto spôsobu budovania skutkového základu. Sankcia môže viesť k sťaženiu unesenia dôkazného bremena, alebo k strate sporu. Bližšie pozri: KUŠNÍRIKOVÁ, M. Konkurencia spôsobov budovania skutkového základu v civilnom sporovom konaní pri pasivite žalovanej. *Studia Iuridica Cassoviensia*. 2024, roč. 12, č. 1, s. 145.

¹⁷ Pozri Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 8Cdo/31/2024 z 31. 3. 2025.

¹⁸ Za ustálenú rozhodovaciu prax dovolacieho súdu možno považovať právny názor, podľa ktorého pri oceňovaní vecí patriacich do vyporiadavaného BSM sa **vychádza zo stavu vecí ku dňu zániku BSM, avšak z ceny v čase, kedy dochádza k vyporiadaniu**. Pozri uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6Cdo/53/2019 z 31. 3. 2020.

iniciatívu strán, tieto však od nich *de facto* nevie vynútiť¹⁹ a zároveň, v rámci poučovacej povinnosti je obmedzený ustanovením § 160 CSP.

Súd sa vo vyššie prezentovaných procesných situáciách dostáva do určitého procesného vákuu, v ktorom potrebuje vyriešiť dilemu priorit medzi 1. viazanosťou súdu kogentnou hmotnoprávnou úpravou, 2. nastavením procesných pravidiel, ktoré mu neumožňujú *ex offio* vykonávať dôkazy, 3. potrebou vynucovania procesnej aktivity sporových strán. Navyše, súd nie je oprávnený žalobu zamietnuť pre neunesenie dôkazného bremena strán sporu. Uvedený prístup by viedol k odmietnutiu spravodlivosti, a tým k neželanému zákonnému vyporiadaniu BSM. V konaní o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva Občiansky zákonník síce umožňuje súdu nezrušiť a nevyporiadať podielové spoluvlastníctvo prikázaním veci za náhradu alebo predajom veci z dôvodov hodných osobitného zreteľa (§ 142 ods. 2 OZ), avšak zastávame jednoznačný názor, že dôvodom hodným osobitného zreteľa nebude neunesenie dôkazného bremena, či nedostatočná procesná aktivita strán, ale pôjde o dôvody čisto hmotnoprávne (hodné osobitného zreteľa). Pre legitimitu rozhodnutia o nezrušení podielového spoluvlastníctva musia byť kumulatívne splnené dve podmienky, a to konštatovanie reálnej nedeliteľnosti veci (pretože až po ustálení tohto predpokladu možno prejsť k skúmaniu druhého spôsobu vyporiadania) a odôvodnená prítomnosť dôvodov hodných osobitného zreteľa. Nenaplnenie prvého predpokladu, teda neskúmanie, resp. nedostatočné skúmanie reálnej deliteľnosti veci konajúcim súdom, zaťažuje konanie vadou.²⁰ Otočenou optikou možno konštatovať, že nevyhovenie žalobe o vyporiadanie podielového spoluvlastníctva k veci, ohľadom ktorej je reálne možné jej rozdelenie, by v praxi súdov nemalo mať opodstatnenie.^{21, 22}

1.1 KONANIE O ZRUŠENIE A VYPORIADANIE PODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA

Konanie o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva je síce sporovým konaním, „spor“ však môže vzniknúť (aj) pomerne jednoducho, a to nevôľou niektorého z podielových spoluvlastníkov ďalej zotrvať v spoluvlastníckom vzťahu. Uvedené pramení zo súkromnoprávnej zásady, v zmysle ktorej nikoho nemožno nútiť zotrvať v podielovom spoluvlastníctve. Ak sa niektorý zo spoluvlastníkov rozhodne, že viac nechce byť súčasťou tohto majetkového spoločenstva, má k dispozícii viacero spôsobov, ako sledovaný účel (ukončenie svojej účasti na podielovom spoluvlastníctve) dosiahnuť. Okrem zmluvného prevodu spoluvlastníckeho podielu, kde sú spoluvlastníci

¹⁹ K nedostatočnej efektívnosti zákonných inštitútov vynucovania procesnej disciplíny a osobitne sudcovskej koncentrácie konania v konaní o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva pozri KOŤVEKOVÁ, V. Budovanie skutkového základu v konaní o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva. In: MOLNÁR, P. a kol. (eds.). *Košické dni súkromného práva III: recenzovaný zborník vedeckých prác*. Košice: ŠafárikPress, 2021, s. 226–236.

²⁰ Pozri napr. Uznesenie Krajského súdu Prešov sp. zn. 19Co/84/2011 z 9. 2. 2012.

²¹ K tomu pozri Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 22 Cdo 704/2005 z 10. 5. 2005.

²² Reálna delba ako absolútne prioritovaný a dominantný spôsob usporiadania majetkových vzťahov je totiž jediným zo spôsobov vyporiadania, ktorý zachováva každému z dotknutých spoluvlastníkov vlastnícke právo v jeho užšom a najvlastnejšom slova zmysle, t. j. s oprávneniami vec držať, užívať, disponovať ňou a požívať jej plody. Pozri Uznesenie Krajského súdu Žilina sp. zn. 5Co/79/2020 z 26. 4. 2021.

zásadne obmedzení predkupným právom zvyšných podielových spoluvlastníkov, má spoluvlastník možnosť domáhať sa zrušenia a vyporiadania podielového spoluvlastníctva. Ideálnym a zákonom preferovaným spôsobom je konsenzuálne ukončenie spoluvlastníctva z vôle spoluvlastníkov, ktorí sa okrem dohody o zrušení zároveň zmluvne vyporiadajú. Naopak, krajným riešením by malo byť autoritatívne vyporiadanie cestou civilného súdu.²³ Výraznou nevýhodou autoritatívneho vyporiadania podielového spoluvlastníctva je už spomínaná viazanosť súdu postupom vyporiadania podľa § 142 ods. 1 OZ, čomu sa vstupom do súdneho konania podieloví spoluvlastníci podvoľujú.²⁴ Uvedenému zodpovedá aj aktuálna aplikačná prax.²⁵

1.2 KONANIE O VYPORIADANIE BSM

Hmotnoprávny rámec vyporiadania BSM v súdnom konaní je daný ustanovením § 150 CSP upravujúcim tzv. zásadu parity pri vyporiadaní. V procese konsenzuálneho vyporiadania BSM je možné sa od týchto zásad odchýliť,²⁶ naopak, súd je nimi viazaný.

2. PREJEDNACÍ PRINCÍP A JEHO ŠPECIFIKÁ

V procese budovania skutkového základu rozhodnutia je súd v sporovom konaní limitovaný uplatňovaním východiskových procesných princípov, z hľadiska nami analyzovanej problematiky sa ako najzásadnejší javí byť princíp prejednávaci. Vplyv prejednacieho princípu na proces budovania skutkového základu rozhodnutia je zásadný, prevažná časť zodpovednosti za rozsah a kvalitu zisteného skutkového stavu je na sporových stranách, súd „len“ stanovuje, ktoré z navrhnutých dôkazov vykoná a na základe vykonaného dokazovania a ďalších foriem budovania skutkového základu rozhodnutia kreuje skutkový stav. Ústavný súd vysvetľuje, že ustálenie skutkového

²³ Pokus o uzatvorenie dohody o zrušení a vyporiadaní podielového spoluvlastníctva nie je obligatórnym predpokladom iniciovania súdneho konania. Pozri Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 7Cdo/303/2021 z 24. 8. 2022: „[...] *neúspešný pokus o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva dohodou spoluvlastníkov v zmysle § 142 ods. 1 Občianskeho zákonníka nie je povinnou podmienkou pre podanie žaloby na súd*“.

²⁴ „Ak nie je **rozdelenie vecí** dobre možné, **prikáže súd vec za primeranú náhradu jednému alebo viacerým spoluvlastníkom**; prihliadne pritom na to, aby sa vec mohla účelne využiť a na násilné správanie podielového spoluvlastníka voči ostatným spoluvlastníkom. Ak vec žiadny zo spoluvlastníkov nechce, súd **nariadi jej predaj** a výťažok rozdelí podľa podielov.“

²⁵ Pozri napr. Rozsudok Okresného súdu Liptovský Mikuláš sp. zn. 4C/7/2025 z 27. 3. 2025, bod 12. „*Pokiaľ ide o spôsob vyporiadania podielového spoluvlastníctva, súd nie je viazaný žalobou, na základe ktorej došlo k začatiu súdneho konania. Občiansky zákonník upravuje jednotlivé spôsoby vyporiadania podielového spoluvlastníctva a súčasne ustanovuje aj ich poradie, ktoré je pre súd záväzné. Pri svojom rozhodovaní preto súd nie je viazaný konkrétnym návrhom podielového spoluvlastníka, ale môže rozhodnúť aj inak, zákon však určuje záväzné poradie spôsobu vyporiadania spoluvlastníctva, ktoré súd musí rešpektovať.*“

²⁶ Takémuto právnomu úkonu však možno odporovať, a to aj v prípade, ak bola dohoda o vyporiadaní BSM uzatvorená v priebehu súdneho konania a potvrdená vo forme uznesenia o schválení súdneho zmieru. Pozri uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1VCdo/3/2023 z 8. 2. 2023; a k tomu aj MOLNÁR, P. – KUŠNÍRIKOVÁ, M. K odporovateľnosti súdom schválenej dohody o vyporiadaní BSM. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2023, roč. 29, č. 1, s. 16–22.

stavu a uvedenie rozhodujúcich skutkových tvrdení v civilnom konaní je vyhradené výlučne procesnej aktivite sporovej strany (tzv. prejednávacia zásada). Úspech procesnej strany je definovaný jej povinnosťou tvrdenia a na ňu nadväzujúcou dôkaznou povinnosťou a im zodpovedajúcim korelátom v podobe bremena tvrdenia a dôkazného bremena.²⁷ A napriek tomu, že postavenie sudcu v súčasnej koncepcii CSP je „silné“, zásahy súdu do procesu budovania skutkového základu by z pohľadu jeho dotvárania mali byť minimálne. CSP definuje pomerne úzky rámec dôkazov, ktoré môže súd vykonať *ex offio*.²⁸ Zjemnenie rigidnej formy prejednaciego princípu je predvídané inštitútmi reflektujúcimi na materiálne vedenie sporu súdom, ktoré pretavujú do praktickej roviny vnímanie silnej pozície sudcu. Zdanlivo sa môže javiť, že ide o vyššiu mieru ingerencie do procesu budovania skutkového základu, je však skutočne dôležité, aby súd v procese uplatňovania týchto korektívov neprekročil limity stanovené prejednacím princípom, a neskĺzol do roviny vyšetrovania skutkového stavu.²⁹

Dodržanie týchto požiadaviek zo strany súdu je zaiste podmienené určitou dávkou sudcovského cítenia, kedy súd musí dbať na dôsledné odlíšenie, či sa legitímne pohybuje v rovine dopytovacieho oprávnenia za účelom doplnenia zistení o podstatných a rozhodujúcich skutočnostiach,³⁰ alebo, či jeho dopytovanie nezbúda k záveru, že vyšetruje skutkový stav, čo je v sporovom konaní zásadne neprípustné spôsobujúce vadu rozhodovania súdu.³¹ Domnievame sa, že „červenou čiarou“ dopytovacieho oprávnenia súdu je zisťovanie takých skutočností, ktoré stranami neboli vôbec tvrdené, resp. neboli protistranou popreté.³² Zásadne sa teda vyžaduje vysoká miera participácie strán na konaní, a miera ich aktívneho uplatňovania a bránenia práv podmieňuje kvalitu zisteného skutkového stavu.

Okrem už zmienených materiálnych korektívov, dochádza k badateľnému odklonu od prejednaciego princípu v sporoch s ochranou slabšej strany. Dôkazná iniciatíva súdu je v sporoch s ochranou slabšej strany³³ podstatne rozšírená oproti štandardnému sporovému konaniu tak, že súd môže vykonať aj tie dôkazy, ktoré slabšia strana vykonať nenavrhol, ak je to nevyhnutné pre rozhodnutie vo veci.³⁴

²⁷ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 387/2024-44 z 21. 11. 2024.

²⁸ § 185 ods. 2 a 3 CSP.

²⁹ Ústavný súd Slovenskej republiky precizuje, že materiálny korektív však nemôže nahrádzať procesnú aktivitu strán a ich povinnosť tvrdiť. Pozri Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 689/2024 z 19. 12. 2024.

³⁰ Ako uvádza odborná literatúra, stále ide o modifikáciu klasického prejednaciego princípu, teda pravdy „formálnej“, ktorú má v kontradiktórnem spore tá strana, ktorá váhou argumentov presvedčí sudcu o „svojej“ pravde. ŠTEVČEK, M. – IVANČO, M. The conception of civil procedure in the Slovak Republic. *Juridical tribune-Tribuna juridica*. 2017, Vol. 7, special issue, s. 130–131.

³¹ Podľa Molnára zo spoločenskej zmluvy, na ktorej je súdna moc kreovaná, vyplýva, že rozhodnutia súdov musia byť výsledkom korektného procesného postupu a musia byť založené na zistenom skutkovom stave a na právnom posúdení skutkového základu. MOLNÁR, P. On violation of the right to a fair trial by insufficient reasoning of the decision. *Studia iuridica cassoviensia* [online]. 2022, roč. 10, č. 1, s. 72 [cit. 2025-08-13]. Dostupné na: <https://doi.org/10.33542/SIC2022-1-05>.

³² s ohľadom na osobitný spôsob budovania skutkového základu z tzv. nepopretých tvrdení, vo vzťahu ku ktorým nastupuje domnienka ich nespornosti a stávajú sa automaticky súčasťou skutkového stavu, a to bez potreby ich dokazovania.

³³ Pozri § 295, 311, 319 CSP.

³⁴ K tomu pozri uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4Cdo/233/2021 z 25. 5. 2022: „V sporoch s ochranou slabšej strany (v spotrebiteľských veciach) nie je povinnosťou súdu vykonať každý

3. DŮKAZNÉ BREMENŮ A JEHO OSOBITOSTI V KONANIACH PODĽA § 137 PÍSM. B) CSP

Uviedli sme, že podstatou prejednávanej zásady je konštrukcia, že za zistenie skutkového stavu sú zodpovedné strany sporu.³⁵ Sudca pomocou jednotlivých dôkazných prostriedkov rekonštruuje dej, a preto celková činnosť poznania sudcu z hľadiska skutkového stavu má len pravdepodobnú povahu.³⁶ Z hľadiska sociálnej koncepcie civilného procesu súd nerozhoduje o tom, ktoré skutočnosti sú pravdivé a ktoré nie, ale ktoré za pravdivé možno považovať a ktoré nie. Pokiaľ zostane niektorá skutočnosť neobjasnená, bude to v neprospech strany, ktorá je zaťažená dôkazným bremenom. Dôkazné bremeno je tak bezprostredne a priamo spojené s prejednacím princípom.

V kontexte prejednačieho princípu prevláda vnímanie dôkazného bremena v zmysle subjektívneho dôkazného bremena, ako procesného prvku, ktorý určuje, ktorá procesná strana má byť aktívna smerom k preukázaniu rozhodujúcich skutočností (zodpovedajúce znakom skutkovej podstaty právnej normy), t. j. kto má navrhnúť dôkaz na jej preukázanie.³⁷

Vychádzajúc z tejto premisy je potrebné skúmať vždy obsah konkrétnych hmotnoprávnych noriem, ktoré sa vzťahujú na právny vzťah, ktorý je predmetom konania. Z hľadiska nami skúmaných otázok tieto identifikujeme a podrobnejšie rozoberáme v ďalšom texte.

Rozdelenie dôkazného bremena nie je závislé (a nemôže byť závislé) na tom, ktorá strana je žalobcom, tak ako sa to niekedy v aplikačnej praxi mylne odvodzuje, a nemôže byť tiež determinované tým, čo ktorá strana tvrdí, ale musí zodpovedať pravidlám dôkazného bremena a jeho identifikovaniu vo vzťahu k tej ktorej konkrétnej sporovej strane. Tieto pravidlá určujú ohľadne akých znakov skutkovej podstaty nesie strana objektívne dôkazné bremeno, a z nej potom vyplýva aj bremeno tvrdenia.

Tak, ako neplatí, že dôkazné bremeno zaťažuje žalobcu, tak isto neplatí, že dôkazné bremeno zaťažuje toho, kto rozhodujúce skutočnosti tvrdí, ale naopak ten, koho zaťažuje dôkazné bremeno, musí rozhodujúce skutočnosti zodpovedajúce skutkovým znakom jemu priaznivej normy tvrdiť. Vyplýva to z logicky veci, pretože len na konkrétne zistený skutkový stav možno aplikovať relevantnú právnu normu. Uvedené musí platiť aj v prípadoch, ak strana sporu nezrealizuje v konkrétnom smere žiadny skutkový prednes.

Pojem skutkové tvrdenia je samozrejme veľmi široký, a zavádzajúci smerom k tomu, že strana by do sporu mohla vnášať skutkové tvrdenia, ktoré vníma ako subjektívne podstatné. Istú korekciu pre stranu sporu prináša CSP.

spotrebiteľom navrhnutý dôkaz, avšak na druhej strane z ustanovení zákona (§ 295 Civilného sporového poriadku) vyplýva, že ak je to nevyhnutné pre rozhodnutie vo veci, má potrebné dôkazy vykonať ex officio. Pokiaľ takto nepostupuje, možno s ohľadom na okolnosti tej-ktorej veci konštatovať porušenie práva na spravodlivý proces (§ 420 písm. f) Civilného sporového poriadku).“

³⁵ K tomu pozri Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 7Cdo/163/2022 z 28. 2. 2024.

³⁶ MACUR, J. Důkazní břemeno a teorie o uplatňování pravděpodobnosti při hodnocení důkazů v civilním soudním řízení. *Právník*. 1995, roč. 134, č. 4, s. 356–369.

³⁷ LAVICKÝ, P. *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, s. 51.

Žalobca musí už v žalobe uviesť rozhodujúce skutočnosti úplne a pravdivo.³⁸ Žalovanému sa ukladá povinnosť uviesť rozhodujúce skutočnosti na svoju obranu. Všimneme si, že tu už zákonodarcu s pojmom pravdivé a úplné opísanie rozhodujúcich skutočností nepracuje. Uvedené by mohlo viesť k záveru, že žalovaný nemá povinnosť uvádzať rozhodujúce skutočnosti úplne a pravdivo. Opak je však pravdou, táto povinnosť sa v zmysle § 150 CSP vzťahuje na obe sporové strany.

Interpretačný otáznik môže vyvolávať pojem rozhodujúce skutočnosti, ktorý nemožno za žiadnych okolností vnímať subjektívne. Rozhodujúcimi skutočnosťami budú také, ktoré budú zásadné pre aplikáciu relevantnej právnej normy, ktoré sú spôsobilé privodiť jeho úspech vo veci, t. j. substancovať svoje tvrdenia.

Naznačili sme, že ponímanie prejednávacieho princípu sa môže javiť (zdať) relatívne veľmi prísne, a to najmä v kontexte toho, že strany sporu sa nevedia odosobniť od subjektívneho ponímania veci, a nebudú preto schopné selektívne identifikovať, ktoré skutočnosti sú rozhodujúce, a súdne konanie by sa mohlo zaseknúť na mŕtvom bode, kedy strany nevedia identifikovať rozhodujúce skutočnosti, a sudca o nich má vedomosť, avšak z jeho pozície pasívneho sudcu ich do súdneho konania z vlastnej iniciatívy vnášať nemôže.

Civilný sporový poriadok preto obsahuje tzv. materiálny korektív.³⁹ Materiálny korektív tohto pravidla je však prípustný za účelom poskytnutia spravodlivej a účinnej ochrany práv.⁴⁰

Prejednávaci princíp bol preto modifikovaný jednak povinnosťou strany uviesť úplne a pravdivo rozhodujúce skutočnosti, a na druhej strane úloha súdu sa aktivizovala prostredníctvom poučovacej povinnosti, dopytovacej a napokon vysvetľovacej povinnosti.⁴¹

Práve predmetné ustanovenie budeme z hľadiska ďalšieho výkladu, a to už priamo vo väzbe na analyzované konania považovať za zásadné predovšetkým pokiaľ ide o rozbor jednotlivých skúmaných otázok a verifikovania alebo falzifikovania formulovanej hypotézy.

Analyzované konania sú špecifické určitými, už spomínanými procesnými osobitosťami. Nahliadnutím do ustanovení Civilného sporového poriadku ale neidentifikujeme takú právnu normu, ktorá by modifikovala, alebo inak špecificky upravovala priebeh dokazovania v tomto type konaní. Môžeme preto tvrdiť, že pokiaľ ide o povinnosť uvádzať pravdivo a úplne rozhodujúce skutočnosti, táto sa vzťahuje aj na tento typ konaní. Rovnako to platí o možnosti súdu využiť postup podľa § 151 ods. 2 CSP.

Generálne tento typ konaní z hľadiska dôkazného bremena a dokazovania osobitne nekategorizuje ani odborná literatúra. Práve naopak.⁴²

Pred konkrétnym rozborom hmotnoprávnej normy Občianskeho zákonníka dotýkajúcej sa predmetnej problematiky je potrebné sa zaoberať osobitosťou oboch konaní z hľadiska ich začlenenia do tzv. kategórie „iudicium duplex“. V tomto kontexte budeme

³⁸ § 132 ods. 1 CSP.

³⁹ § 150 ods. 2 CSP.

⁴⁰ TOMAŠOVIČ, M. § 150 Skutkové tvrdenia. In: ŠTEVČEK a kol., c. d., s. 619.

⁴¹ LAVICKÝ, P. *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, s. 51 a nasl.

⁴² MACUR, J. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova Univerzita, 2002.

skúmať, či sa predmetné prejavuje v kontexte dôkazného bremena a jeho rozdelenia medzi strany sporu.

Pokúsime sa následne načrtnúť riešenia rôznych situácií a eventualít, ktoré sa môžu v aplikačnej praxi vyskytovať.

3.1 OSOBITOSTI DŮKAZNÉHO BREMEN A V KONANIACH O VYPORIADANIE PODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA

Podľa § 142 ods. 1 Občianskeho zákonníka, ak nedôjde k dohode, zruší spoluvlastníctvo a vykoná vyporiadanie na návrh niektorého spoluvlastníka súd. Prihliadne pritom na veľkosť podielov a na účelné využitie veci. Ak nie je rozdelenie veci dobre možné, prikáže súd vec za primeranú náhradu jednému alebo viacerým spoluvlastníkom; prihliadne pritom na to, aby sa vec mohla účelne využiť a na násilné správanie podielového spoluvlastníka voči ostatným spoluvlastníkom. Ak vec žiadny zo spoluvlastníkov nechce, súd nariadi jej predaj a výtťažok rozdelí podľa podielov.

V konaní o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva sa rozhodujúce skutočnosti, ktoré má žalobca v konaní tvrdiť a preukazovať, a následne v danej súvislosti aj uniesť dôkazného bremena budú týkať dvoch okruhov.

Prvý okruh tvorí samotné zrušenie, kedy pozícia žalobcu je v zásade jednoduchšia v kontexte dôkazného bremena, kedy ho zaťažuje dôkazné bremeno len na preukázanie existencie podielového spoluvlastníctva, a to vychádzajúc zo zásady, že nikoho nemožno nútiť, aby zotrval v podielovom spoluvlastníctve.

Druhý okruh sa týka spôsobov vlastného vyporiadania, pričom práve vo vzťahu k navrhovanému vysporiadaniu, a to konkrétne v interakcii s ustanovením § 142 Občianskeho zákonníka, nie je súd viazaný spôsobom vysporiadania, ktorý v žalobe uviedol žalobca.

Pre úplnosť je nevyhnutné poznamenať, že žalobca je povinný v žalobe formulovať konkrétny návrh na vysporiadanie. Práve prostredníctvom tohto prvku je kvalifikovane vymedzený predmet sporu.⁴³ V prípade, ak by tento návrh absentoval, súd je povinný vyzvať žalobcu na jeho doplnenie, t. j. odstránenie vady podania (žaloby).

Žalobca, ktorý sa domáha zrušenia a vyporiadania podielového spoluvlastníctva je povinný v žalobe tvrdiť, a preukazovať existenciu podielového spoluvlastníctva. Pokiaľ žalovaný rozporuje splnenie podmienok pre zrušenie podielového spoluvlastníctva, bude to naopak on, ktorého bude zaťažovať dôkazné bremeno v intenciách ustanovenia § 142 ods. 2 Občianskeho zákonníka, t. j. preukázanie existencie okolností hodných osobitého zreteľa.

Predmetom zrušenia a vyporiadania podielového spoluvlastníctva môže byť nehnuteľnosť v podobe pozemku, alebo domu a bytu.

Pokiaľ ide o vyporiadanie pozemku spravidla platí, že nehnuteľnosť v podobe pozemku je vždy právne deliteľná. Výnimky môžu byť dané skutkovými okolnosťami, resp. zákonnými limitmi z hľadiska zákazu drobenia pôdy.⁴⁴

⁴³ Tamtiež.

⁴⁴ Pozri § 23 a nasl. zákona č. 180/1995 Z.z. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom v znení neskorších zmien a doplnkov.

V kontexte zákonného postupu pri vysporiadaní podľa § 142 ods. 1 Občianskeho zákonníka by mohla nastať situácia, kedy žalobca v podanej žalobe žiada prikázanie nehnuteľnosti (pozemku) za konkrétnu náhradu do svojho vlastníctva, pričom neuvádza rozhodujúce skutočnosti na preukázanie, či nemožno vec vysporiadať prvým zo spôsobov, ktoré upravuje ustanovenie § 140 ods. 1 Občianskeho zákonníka.

Žalobca preto musí uvádzať rozhodujúce skutkové tvrdenia na preukázanie, že ním navrhovaný spôsob vysporiadania, v danom prípade prikázanie veci do jeho výlučného vlastníctva je vhodný, a zároveň musí uviesť rozhodujúce skutočnosti, pre ktoré vec nemožno reálne rozdeliť.

V prípade delby pozemku, by takouto rozhodujúcou skutočnosťou mohlo byť práve spomínané zákonné obmedzenie, alebo tiež stavba, ktorá sa na pozemku nachádza a iné faktory. Zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva rozdelením nehnuteľnosti nie je možné bez geometrického plánu, na ktorom je vyznačené rozdelenie skôr spoločnej parcely, výmera a čísla nových parciel.⁴⁵

Pochopiteľne by mohol vzniknúť problém, že súd by dospel k záveru, že do úvahy prichádza reálne delba, avšak žiadna zo strán sporu predmetné nenavrhovala.

Primárne musí súd na tento spôsob vysporiadania strany sporu upozorniť (pretože ho ani jedna zo strán nenavrhla), a mal by im dať príležitosť sa k predmetnému vyjadriť. V opačnom prípade by sa mohol dopustiť prekvapivého rozhodnutia.⁴⁶

Bez existencie geometrického plánu by ale nebolo možné realizovať zápis v katastri nehnuteľností, pričom pokiaľ by reálnu delbu strany nepožadovali, je zjavné, že nebudú ochotné vynakladať žiadne finančné prostriedky na vyhotovenie geometrického plánu. Domnievame sa, že v prípade tejto formy procesnej pasivity strán je daná možnosť súdu postupovať v súlade s § 185 ods. 3 Civilného sporového poriadku, t. j. či navrhované rozhodnutie bude vykonateľné.

V prípade stavby je všeobecne ustálené, že podmienkou rozdelenia stavieb (budov) je, aby rozdelením vznikli samostatné veci, ktorých existencia bude v súlade so stavebnými predpismi.⁴⁷ Neprichádza do úvahy delenie podľa poschodí a ich častí (horizontálne), ale iba delenie vertikálne, ktorým vzniknú nové samostatné veci.

Výlučne vertikálne delenie potvrdzuje i súčasná judikatúra (uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky 22 Cdo 425/2007 z 28. 2. 2007). Ojedinele je možné pristúpiť k horizontálnemu deleniu na tzv. nebytové jednotky.⁴⁸ Novšia rozhodovacia prax najvyššieho súdu sa k možnosti horizontálneho delenia stavby prikláňa len v prípade, „*ak sú splnené predpoklady pre ich samostatnú existenciu v závislosti od okolností prípadu (za pomoci odborného znaleckého posúdenia) a reálnym rozdelením veci sa vyrieši celková spôsobilosť domu prejsť do režimu vlastníctva bytov a nebytových priestorov podľa zákona č. 183/1993 Z.z., vrátane spôsobilosti zápisu novovzniknutého právneho stavu do katastra nehnuteľností s tým, že spoločné časti či zariadenia stavby zostanú v spoluvlastníctve vlastníkov bytov a nebytových priestorov*“.⁴⁹

⁴⁵ S IV, s. 487; Uznesenie Najvyššieho súdu Československej socialistickej republiky sp. zn. 3 Cz 17/74 z 25. 4. 1974.

⁴⁶ K tomu porovnaj Rozhodnutie Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 1247/2020.

⁴⁷ R 108/1967.

⁴⁸ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky 2 M Cdo 3/2004 z 26. 8. 2004.

⁴⁹ Pozri Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3Cdo/90/2018 z 14. 4. 2021.

Pochopiteľne, a to najmä z hľadiska posúdenia reálnej deľby nebudú strany ochotné produkovať žiadne dôkazy na preukázanie reálnej deliteľnosti.⁵⁰ Podľa nášho názoru súd nemôže pristúpiť k vykonaniu dôkazov na zistenie deľby *ex officio*, pretože mu v tom bráni ustanovenie § 185 ods. 1 CSP, ako aj samotný prejednací princíp.

V tomto môže byť nápomocná judikatúra, ktorá aspekt deliteľnosti umožňuje vyhodnocovať aj z aspektu ochoty strán sporu vynaložiť náklady spojené s reálnou deľbou veci. Ustálená rozhodovacia prax k ochote spoluvlastníkov vynaložiť náklady na reálnu deľbu uvádza, že „*ak by žiaden zo spoluvlastníkov nebol ochotný vynaložiť nič na vykonanie nevyhnutných stavebných úprav, musela by byť stavba považovaná z tohto hľadiska za nedeliteľnú*“.⁵¹ Súd preto môže v súlade s ustanovením § 150 ods. 2 Civilného sporového poriadku vyzvať stranu (strany) na doplnenie rozhodujúcich skutkových tvrdení, a to práve tých, či sú ochotní vynaložiť náklady na reálnu deľbu. Pokiaľ by strany sporu neboli ochotné tieto náklady vynaložiť, je v súlade s ustálenou rozhodovacou praxou považovať nehnuteľnosť (stavbu) za nedeliteľnú. Uvedené predne zodpovedá zákonnej konštrukcii a obsahu ustanovenia § 150 ods. 2 Civilného sporového poriadku, kedy dokazovaním možno v rozumnej miere zisťovať aj skutočnosti, ktoré neboli tvrdené, ak ide o primeranú konkretizáciu tvrdených skutočností.⁵² Je v rozpore so základnými princípmi platnými pre sporové konanie, aby súd z úradnej povinnosti vykonával dôkazy alebo dokonca vyhľadával dôkazy, ktoré vykoná.

Posun však možno badať v prístupe ústavného súdu, ktorý pripúšťa, že hoci konanie o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva je sporovým konaním, predsa len tu dochádza k istým modalitám vo vzťahu k zásadám, ktoré typicky sporové konanie ovládajú, ako je prejednacía zásada a kontradiktórnosť konania. Práve vzhľadom na skutočnosť, že výsledok konania musí zodpovedať hmotnému právu, za čo nesie zodpovednosť predovšetkým súd, ktorý má v tomto smere diskrečnú právomoc rozhodnúť podľa vlastnej úvahy (nie je viazaný návrhmi strán), avšak v zmysle a v súlade s relevantnou právnou úpravou. Nemožno preto prenášať zodpovednosť za výsledok konania na sporové strany s odôvodnením, že ide výlučne o procesnú zodpovednosť strany, ktorej leží bremeno tvrdenia a dôkazné bremeno.⁵³ Ústavný súd zároveň dopĺňa, že „*pre prípad pochybností bol, s ohľadom na zamýšľaný spôsob deľby, súd oprávnený a v záujme spravodlivosti aj povinný vykonať dokazovanie aj z vlastnej iniciatívy (teda také dokazovanie, ktoré strany nenavrhli, pozn.) tak, aby neboli zjavné pochybnosti o disparite prijatého riešenia. [...] Neobstojí argumentácia odvolacieho súdu, že sťažovatelia v tomto smere boli nečinní a neuniesli dôkazné bremeno vo vzťahu k nepomernému spôsobu deľby, ktorý ich zjavne poškodil*“.⁵⁴

Pokiaľ sme vymedzili postavenie žalobcu z hľadiska iniciovania sporového konania v tomto type sporu, a vymedzenia resp. navrhnutia konkrétneho spôsobu vyporiadania,

⁵⁰ K tomu zhodne LAVICKÝ, P. – DOBROVOENÁ, E. – DVOŘÁK, B. – PULKRÁBEK, Z. Abrakadabra, iudicium duplex! Aneb o náhradě nákladu řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2024, roč. XXXII, č. 1, s. 26.

⁵¹ R 45/1991.

⁵² TOMAŠOVIČ, M. § 150 Skutkové tvrdenia. In: ŠTEVČEK a kol., c. d., s. 619.

⁵³ Pozri Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. II. ÚS 204/2023 z 9. 8. 2023, bod 22.

⁵⁴ Tamtiež, bod 23.

je potrebné si ujasniť aj postavenie žalovaného, a to najmä pokiaľ ide o následnú identifikáciu dôkazného bremena.

V analyzovaných konaniach má označenie strán žalobcu a žalovaného čisto procesný charakter. Žalovaný do sporu môže vnášať vlastné rozhodujúce skutkové tvrdenia na základe prostriedkov procesnej obrany.

Prostriedky procesnej obrany žalovaného môžu súvisieť so spôsobom vysporiadania, t. j. žalovaný bude tvrdiť, že vec má byť prikázaná do výlučného vlastníctva jemu, a to vzhľadom na kritéria, ktoré by mali byť pri vysporiadaní zohľadňované, alebo vo vzťahu k druhému spôsobu vysporiadania namieta hodnotu vyrovnacieho podielu.

Pri stanovení hodnoty vyrovnacieho podielu je situácia v zásade jednoduchá. Súd vychádza z jej všeobecnej ceny obvyklej v danom mieste v dobe rozhodovania s tým, že túto náhradu súd určí zodpovedajúcim podielom z ceny celej veci, nie cenou, za ktorú by bolo možné predat' spoluvlastnícky podiel.⁵⁵

Žalobca preto predkladá dôkazy na preukázanie hodnoty spoluvlastníckeho podielu zodpovedajúceho trhovej cene nehnuteľnosti, pričom samotný žalovaný sa môže brániť vlastnými dôkazmi preukazujúcimi trhovú hodnotu spoluvlastníckeho podielu.

Pokiaľ žalovaný zostane v tomto smere pasívny, a nebude navrhovať dôkazy na preukázanie hodnoty podielu, súd bude vychádzať z predpokladu, že navrhovaná hodnota stanovená žalobcom je nesporná, t. j. keďže žalovaný kvalifikovane nepoprel hodnotu podielu, bude súd vychádzať zo sumy stanovenej v žalobe. Rovnako bude postupovať v prípade, ak síce žalovaný trhovú hodnotu poprie, ale na jej stanovenie nenavrhuje žiadne dôkazy.

Jedným z rozhodujúcich kritérií pri prikázaní veci do vlastníctva tej ktorej strany sporu je preukázanie bonity, t. j. spôsobilosti výplaty spoluvlastníckeho podielu. Aj v tomto smere je daná zákonná možnosť súdu vyzvať strany, aby doplnili rozhodujúce skutočnosti, a to preukázali relevantnú finančnú bonitnosť. Práve toto môže byť determinantom toho, že súd nepristúpi k navrhovanému spôsobu vysporiadania a nariadi predaj nehnuteľnosti, a rozdelenie výťažku medzi spoluvlastníkov.

Posledná alternatíva vyporiadania podielového spoluvlastníctva prichádza do úvahy tam, kde nemôže byť vec rozdelená, a nemôže byť prikázaná ani do podielového spoluvlastníctva niektorej zo strán sporu, napr. z dôvodu absencie spôsobilosti vyplatiť spoluvlastnícky podiel.

Výrok rozsudku spravidla znie: „Súd zrušuje podielové spoluvlastníctvo strán sporu. Súd nariaďuje predaj tejto veci s tým, že jeho výťažok bude rozdelený medzi účastníkov s týmto podielmi: žalobcovi jednou polovicou, prvému žalovanému jednou štvrtinou a druhému žalovanému tiež jednou štvrtinou.“ Rozsudok je exekučným titulom, realizuje sa exekúciou na základe návrhu na jej vykonanie podaným ktorýmkoľvek zo spoluvlastníkov.⁵⁶

Práve pri poslednom, t. j. treťom spôsobe vyporiadania sa prejavuje podstata vnímania sporu v zmysle *iudicium duplex*, a to tak ako bol ponímaný aj v historických konotáciách.

⁵⁵ Stanovisko občianskoprávného kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. Cpj. 30/97 z 20. 10. 1997.

⁵⁶ K procesnému postupu v exekučnom konaní porovnaj KOLVEKOVÁ, V. Nariadenie predaja bytu alebo nebytového priestoru v bytovom dome podľa Zákona o vlastníctve bytov – efektívny spôsob riešenia susedských sporov? *Societas et iurisprudentia*. 2019, roč. VII, č. 4, s. 113–129.

3.2 OSOBITOSTI DŮKAZNÉHO BREMENA V KONANIACH O VYPORIADANIE BEZPODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA

Vyššie uvedené závery, a úvahy platia v relevantných konotáciách aj pre vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov, ktoré má charakter jedného z konaní, v ktorých z právneho predpisu vyplýva určitý spôsob vyrovnania vzťahu medzi účastníkmi.⁵⁷

Podľa § 149 ods. 3 Občianskeho zákonníka, ak sa vyporiadanie nevykoná dohodou, vykoná ho na návrh niektorého z manželov súd.

Podľa § 150 Občianskeho zákonníka, pri vyporiadaní sa vychádza z toho, že podiely oboch manželov sú rovnaké. Každý z manželov je oprávnený požadovať, aby sa mu uhradilo, čo zo svojho vynaložil na spoločný majetok, a je povinný nahradiť, čo sa zo spoločného majetku vynaložilo na jeho ostatný majetok. Ďalej sa prihladne predovšetkým na potreby maloletých detí, na to, ako sa každý z manželov staral o rodinu, a na to, ako sa zaslúžil o nadobudnutie a udržanie spoločných vecí. Pri určení miery pričinenia treba vziať tiež zreteľ na starostlivosť o deti a na obstarávanie spoločnej domácnosti.

Kľúčové ustanovenie pre definovanie dôkazného bremena tej ktorej strany sporu v konaní o vyporiadanie BSM je § 150 Občianskeho zákonníka. Čo je ale už na prvý pohľad zrejme je to, že z neho výslovne nevyplýva, akým spôsobom má súd vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva vykonať. Domnievame sa, že nie je vylúčené primerané použitie ustanovení o vyporiadaní podielového spoluvlastníctva, kde ale na rozdiel od postupu v tom ktorom konaní nie je povinný zisťovať, či je vec reálne deliteľná. Samotné ustanovenie § 150 Občianskeho zákonníka totiž predpokladá, že vec bude z bezpodielového spoluvlastníctva prikázaná do výlučného vlastníctva niektorému z bývalých manželov. Domnievame sa, že to vyplýva práve zo stanovenia konkrétnych kritérií, ktoré má súd pri rozhodovaní o tom, komu bude vec prikázaná, posudzovať, kedy práve aj *iudicium duplex* sa tu prejavuje ako oprávnenie oboch manželov požadovať prikázanie konkrétnej veci do svojho výlučného vlastníctva. Unesenie dôkazného bremena potom súvisí s produkovaním takých rozhodujúcich skutočností, ktoré deklarujú splnenie predpokladov pre prikázanie na tej, či ktorej strane.

Pochopiteľne, konanie o vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva vykazuje aj špecifiká.

Prvým špecifikom v porovnaní s podielovým spoluvlastníctvom je otázka, že súd neposudzuje otázku zrušenia bezpodielového spoluvlastníctva.

Predpokladom vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva je jeho zrušenie. K zrušeniu bezpodielového spoluvlastníctva príde v dôsledku smrti, pričom vzhľadom na osobitosti postupu vysporiadania v dedičskom konaní sa týmito otázkam v rámci nášho rozboru nebudeme ďalej venovať.

K zrušeniu bezpodielového spoluvlastníctva môže prísť v dôsledku zániku manželstva rozvodom. Právoplatným rozhodnutím súdu o rozvode manželstva bezpodielové spoluvlastníctvo zaniká. Bezpodielové spoluvlastníctvo zaniká tiež rozhodnutím súdu o zrušení za trvania manželstva, napr. z dôvodu vzniku živnostenského oprávnenia,

⁵⁷ HANDL, V. a kol. *Občanský soudní řád: komentář. Díl I.* Praha: Panorama, 1985, s. 676 a 677; HANDL, V. a kol. *Občanský soudní řád: komentář. Díl II.* Praha: Panorama, 1985, s. 46 a R/1975.

alebo existencie skutočností zakladajúcimi rozpor s dobrými mravmi a dopadom na majetok manželov. Zo zákona bezpodielové spoluvlastníctvo zaniká (bez zániku manželstva) vyhlásením konkurzu na majetok manžela,⁵⁸ či právoplatnosťou rozhodnutia súdu o uložení trestu prepadnutia majetku.⁵⁹

Druhým špecifikom je stanovenie hodnoty vyrovnacieho podielu za situácie, že nehnuteľnosť (ale aj huteľný majetok) nadobúda len jeden z manželov.

Kľúčovým pre stanovenie hodnoty v prípade vyporiadania podielového spoluvlastníctva je ustanovenia § 217 Civilného sporového poriadku, v súlade s ktorým súd je povinný vychádzať zo stavu v čase jeho vyhlásenia. Zmyslom zrušenia a vyporiadania podielového spoluvlastníctva je nové konštituovanie hmotnoprávných vzťahov odvíjajúcich sa od spoločnej veci a vyporiadanie doterajších vzťahov tak, ako sme na to poukázali vyššie. „*Rozhodnutím súdu podľa § 142 Občianskeho zákonníka sa zakladajú nové hmotnoprávne vzťahy, preto ide o rozhodnutie majúce konštitutívnu povahu. Okrem zistenia okruhu spoluvlastníkov a výšky ich podielov podstatnými otázkami, ktorými sa súd musí zaoberať, je otázka spôsobu vyporiadania spoluvlastníctva pri dodržaní zákonom stanovenej postupnosti spôsobov vyporiadania a v prípade prikázania veci niektorému zo spoluvlastníkov tiež otázka primeranej náhrady priznávanej tomu zo spoluvlastníkov, ktorý je zo spoluvlastníckeho vzťahu vylučovaný. Keďže posúdenie týchto hmotnoprávných otázok je závislé od stavu spoločnej veci, ktorý sa môže v priebehu konania meniť (najmä ak počas konania dochádza k zmenám v stavebno-technickom stave veci, k investíciám do nej a pod.), je pre spravodlivé rozhodnutie v konaní o zrušení a vyporiadaní podielového spoluvlastníctva zvlášť významné dodržanie zásady, podľa ktorej je pre rozsudok rozhodujúci stav v čase jeho vyhlásenia.*“⁶⁰ Súd preto určí hodnotu vyrovnacieho podielu z hľadiska jeho trhovej hodnoty ku dňu vyporiadania. Moment zániku je tu jasný, pretože podielové spoluvlastníctvo zaniká momentom právoplatnosti rozhodnutia, pričom tomu koliduje aj výška vyrovnacieho podielu k momentu zániku.

Iná situácia je ale v prípade vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva. V čase vyporiadania už bezpodielové spoluvlastníctvo zaniklo na základe inej právnej skutočnosti a realizuje sa len následné vysporiadanie. Moment zániku a samotné vysporiadanie ale môže deliť zásadný časový odstup.

Ustálená rozhodovacia prax preto v prípade vyporiadania BSM vychádza zo zásady, že pri ocenení vecí patriacich do bezpodielového spoluvlastníctva sa vychádza zo stavu veci ku dňu zániku bezpodielového spoluvlastníctva, avšak z ceny v čase, kedy sa vyporiadanie vykonáva. Ide o cenu, za ktorú je možné porovnateľnú vec v rozhodnej dobe a na danom mieste reálne prediť. Pri zisťovaní ceny veci, ktorá tvorí predmet bezpodielového spoluvlastníctva, je určujúca jej všeobecná cena stanovená v závislosti od situácie na trhu v danom mieste a čase, ku ktorému sa bezpodielové spoluvlastníctvo vyporiadava.

Táto skutočnosť ale nemusí byť vždy zrejmá, a nie je neobvyklé, že jeden z manželov domáhajúci sa vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva predloží znalecký posudok, ktorý touto metodikou hodnotu nehnuteľnosti určovať nebude. Predloží znalecký

⁵⁸ § 53 zákona č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii v platnom znení.

⁵⁹ § 59 ods. 5 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v platnom znení.

⁶⁰ K tomu porovnaj uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6Cdo 204/2010 z 23. 3. 2011.

posudok, ktorý stanoví hodnotu ku dňu zániku manželstva, alebo predloží znalecký posudok so stanovením hodnoty nehnuteľnosti v čase jeho vypracovania.

Nie je vylúčené, že žalovaný manžel obsah tohto znaleckého posudku nebude rozporovať, pretože napr. cena v ňom stanovená mu vyhovuje. Súd je ale postavený pred situáciu, kedy by mal rozhodnúť v rozpore so svojou povinnosťou vyplývajúcou z článku čl. 2 ods. 2 Civilného sporového poriadku, ktoré zakotvuje povinnosť súdu rozhodovať v súlade s ustálenou praxou najvyšších súdnych autorít.

Domnievame sa, že aj tu je namieste postup súdu v súlade s ustanovením § 150 ods. 2 Civilného sporového poriadku, a vyzvať stranu (strany) na doplnenie rozhodujúcich skutkových tvrdení, ktoré by sa týkali hodnoty podielu v súlade s tým, ako má byť *de lege lata* stanovené.

Taktiež môže nastať situácia, kedy žalovaný bude poukazovať na vady znaleckého posudku, a to najmä s poukazom na nesprávny postup pri stanovení hodnoty, avšak sám žiaden dôkaz nenavrhne. Domnievame sa, že aj tu je namieste postup súdu v súlade s ustanovením § 150 ods. 2 Civilného sporového poriadku. Jedine za predpokladu, že by to bol sám žalovaný, ktorý by začal spochybňovať výšku vyrovnacieho podielu a tvrdil by, že je napr. neprimerane nízka a má byť vyššia, zaťažuje ho v tomto smere dôkazné bremeno.

4. VÝCHODISKÁ A RIEŠENIA PODĽA STAVU *DE LEGE LATA*

Paušalizovať závery k vyššie naznačeným procesným rôznorodostiam by bolo príliš odvážne. Zdá sa však, že aj ústavný súd pripúšťa prekročenie (modifikáciu) prejednávacej zásady v konaniach podľa § 137 písm. b) CSP (v prejednávanej veci poukázal na uvedené skrze konanie o zrušení a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva), v ktorých bude potrebné za určitých okolností odchyliť sa od prísnej podoby prejednávacieho princípu a iniciatívu súdu nasmerovať aj na tie skutkové okolnosti, ktoré strany svojou aktivitou do konania nevnesli. Uvedený prístup by však mal byť striktné výnimočným, a súdom „uchopený“ tak, aby nevzbudzoval pochybnosti o udržateľnosti názoru, že nedochádza k odklonu od moderného poňatia sporového konania a zákonodarcom nastavených pravidiel, a tým od práva na spravodlivý súdny proces.

Zastávame názor, že vecnú správnosť a „spravodlivosť“ ako pojmový znak sporového súdneho konania a jeho výsledku, je potrebné vnímať v rovine *de lege lata* úpravy, jej bazálnych teoretických východísk (ako kontradiktórnosť, formálna pravda, prejednací princíp, a pod.) a modernej podoby sporu rešpektujúcej rozdelenie procesných oprávnení a povinností súdu a sporových strán smerujúc k meritórnemu rozhodnutiu, ktoré nemusí nevyhnutne zodpovedať hmotnoprávnej realite (hoci je možné považovať za ideálne práve priblíženie sa k skutočnému stavu veci).

Spravodlivým bude tak rozsudok pre zmeškanie, ak korešponduje absolútnej pasivite niektorej sporovej strany, ako aj konečný rozsudok s náležite zisteným skutkovým stavom, ak tomu zodpovedá miera procesnej diligencie sporových strán.

Napriek tomu, v nami analyzovaných konaní nemožno tento záver rešpektovať v úplnom rozsahu a miere.

„Spravodlivosť“ tu bude musieť nasledovať hmotnoprávnú úpravu, a za spravodlivé bude potrebné považovať také rozhodnutie, ktoré zodpovedá hmotným právom nastaveným pravidlám, ktorým do istej miery musí ustúpiť striktné nastavený sporový proces. Dovoľme si tvrdiť, že na zachovanie tohto predpokladu disponuje platná právna úprava v Slovenskej republike dostatočnými nástrojmi, ktoré musí súd vhodne, účelne, efektívne využívať.

V týchto prípadoch zrejme o to viac platí vzájomná spätosť procesného a hmotného práva, a preto prijímame záver, že v nami analyzovaných konaniach bude súd musieť uprednostniť postup, ktorým vyhovie hmotnému právu, a to aj za cenu uplatňovania takých procesných postupov, ktoré sa svojim charakterom odkláňajú od prejednávacieho princípu.

Dovoľme si preto uzavrieť, že na dopytovacie oprávnenie, či ďalšie materiálne korektívy, bude súd odkázaný v situáciách, v ktorých by v „štandardnom“ spore (majúc na mysli konanie o splnenie povinnosti), bez ďalšieho mohol pristúpiť k skoncentrovaniu konania, k ukončeniu dokazovania, k uzatvoreniu skutkového stavu, a prijať finálne rozhodnutie.

V nami analyzovaných konaniach takýto prístup nebude absolútny, pretože by odporoval konštrukcii právnej úpravy Občianskeho zákonníka, ktorú sme vyššie podrobnejšie analyzovali.

ZÁVER

Skúmaním *de lege lata* Civilného sporového poriadku v kontexte aplikačných problémov vyvolaných uplatňovaním prejednávacieho princípu v analyzovaných konaniach autorky dospeli k záveru, že stanovenú výskumnú hypotézu sa nepodarilo potvrdiť. Striktné vnímanie prejednávacieho princípu síce môže zväzdať k záveru o nedostatočnom vybudovaní skutkového základu pre vecne správne rozhodnutie súdu, avšak dôkladnou analýzou autorky vyabstrahovali také procesné postupy, ktoré bez nevyhnutného porušenia prejednávacieho princípu (a tým práva na spravodlivé súdne konanie) vedú súd v súčinnosti so stranami sporu k zisteniu skutkového stavu tak, aby zodpovedal požiadavkám definovaným hmotným právom. Pre prípad procesnej pasivity sporových strán síce procesné právo musí do istej miery ustúpiť hmotnému právu, avšak autorky formulujú názor o udržateľnosti tohto prístupu dôvodiac spravodlivosťou konania a rozhodovania civilného súdu a požiadavkou na vecne správne súdne rozhodnutie.

prof. JUDr. Alexandra Löwy, PhD., LL.M.
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
alexandra.lowy@flaw.uniba.sk
ORCID: 0009-0003-3403-4794

JUDr. Viktória Kol'vecková, PhD.
Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
viktoria.kolvekova@upjs.sk
ORCID: 0000-0001-9617-7713